

PM – Naturmiljöinventering - Västra Hamnen, Hudiksvall

Upprättad av Stefan Grundström
Granskad av Kirsi Jokinen

Inledning

Planprogrammet för Västra Hamnen innebär att hamnområdet införlivas i stadsväven och att staden byggs ut med vattenkontakt. I de nya kvarteren längs kajpromenaden skapas möjlighet för 1200 nya bostäder och många arbetsplatser.

En naturvärdesinventering har genomförts som ett underlag för planprogrammet. PM:et är en beskrivning av naturmiljöer inom planområdet utifrån en skrivbordsstudie som gjordes 2021 och ett fältbesök under våren 2022.

Metod och bedömningsgrunder

Inventeringen har genomförts enligt Svensk Standard SS 199000:2014 Naturvärdesinventering (NVI) avseende biologisk mångfald (NVI) med tillhörande Teknisk rapport SIS-TR 199001:2014). En NVI omfattar inte kartläggning och bedömning av andra ekosystemtjänster än biologisk mångfald. För datafångst i fält användes Ipad med applikationen ArcGIS Collector. Noggrannheten i geografisk positionering är vid goda förhållanden mellan 5–20 meter.

Naturvärdesinventeringen i det här uppdraget består av en förstudie och en fältinventering med detaljeringsgraden *Medel* med tillägget *Visst naturvärde* (klass 4 och objekt som omfattas av Generellt biotopskydd. Detaljeringsgrad medel innebär att naturvärdesobjekt som är minst 0,1 ha stora alternativt linjeformade objekt som är minst 50 m långa och 0,5 m breda har eftersökts. Fältbesöket genomfördes under våren 2022, sista veckan i april, vilket innebär vissa begränsningar för en del artgrupper som inte är möjliga att observera och således inte inkluderas i bedömningarna.

I figur 1 och 2 redovisas vad klassificering av naturvärden och stöd till bedömningar av biotopvärde, artvärde och naturvärde innebär enligt standarden.

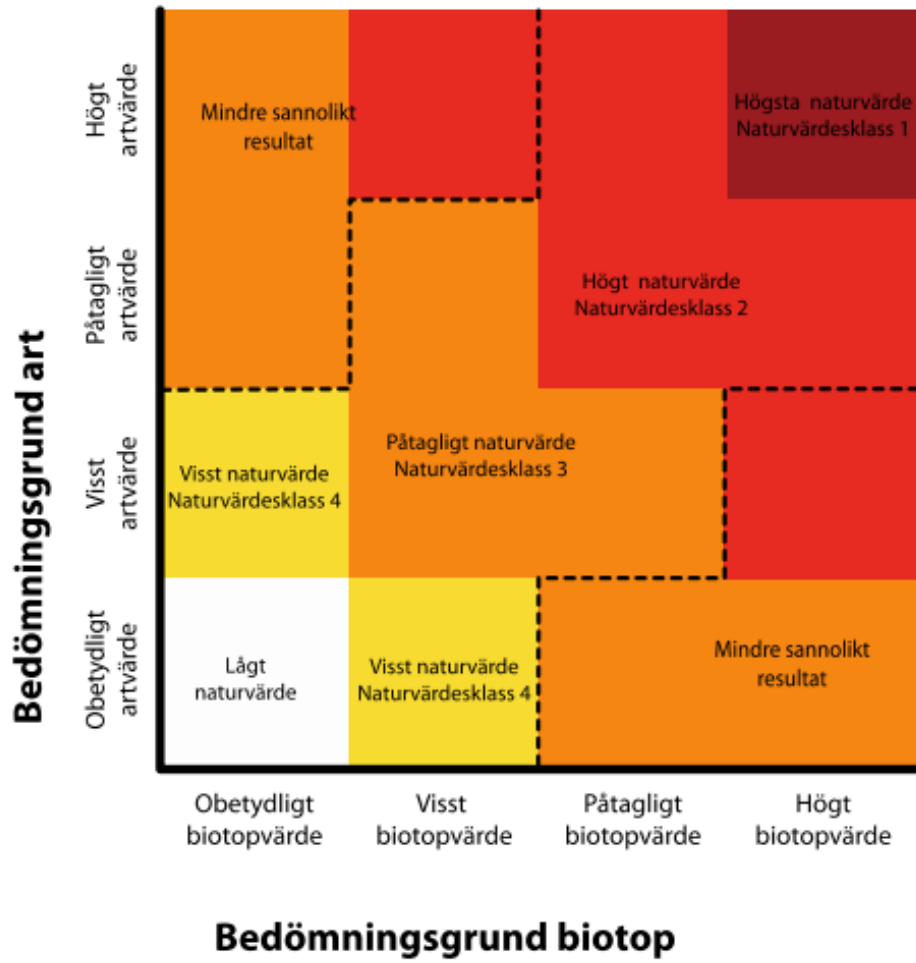
Underlag

Förutom fältbesöket har följande underlag använts för bedömningen av områdena:

- Länsstyrelsen Gävleborg, webgis angående naturvårdsobjekt
- Artportalen från SLU för perioden 2000 - 2022
- Databasen sharkweb från SMHI
- Ortofoton och historiska kartor över området, lantmateriet.se
- Naturvårdsverket 2014, Beskrivning och vägledning för biototypen Allé
- Structor 2021. PM Bottenmiljö Håstaholmen – Västra Hamnen
- Hudiksvalls kommun 2021, Planprogram för Västra Hamnen
- Muntliga källor från personal vid Structor och Hudiksvalls kommun

Naturvärdesklass	Förtydligande
1 – Högsta naturvärde Störst positiv betydelse för biologisk mångfald	Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på nationell eller global nivå.
2 – Högt naturvärde Stor betydelse för biologisk mångfald	<p>Varje enskilt område med denna naturvärdesklass bedöms vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på regional eller nationell nivå.</p> <p>Naturvärdesklass 2 motsvarar ungefär Skogsstyrelsens nyckelbiotoper, lövskogsinventeringens klass 1 och 2, ängs- och betesmarksinventeringens klass <i>aktivt objekt</i>, ängs- och hagmarksinventeringens klass 1–3, ädellövskogsinventeringen klass 1 och 2, skyddsvärda träd enligt åtgärdsprogrammet, våtmarksinventeringens klass 1 och 2, rikkärrinventeringens klass 1–3, limniska nyckelbiotoper, skogsbrukets klass <i>urvatten</i>, värdekärnor i naturreservat samt fullgod Natura 2000-naturtyper. Detta under förutsättning att de inte uppfyller Högsta naturvärde.</p>
3 – Påtagligt naturvärde Påtaglig betydelse för biologisk mångfald	<p>Varje enskilt område av en viss naturtyp med denna naturvärdesklass behöver inte vara av särskild betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på regional, nationell eller global nivå, men det bedöms vara av särskild betydelse att den totala arealen av dessa områden bibehålls eller blir större samt att deras ekologiska kvalitet upprätthålls eller förbättras.</p> <p>Naturvärdesklass 3 motsvarar ungefär ängs- och betesmarksinventeringens klass <i>restaurerbar ängs- och betesmark</i>, skogsstyrelsens <i>objekt med naturvärde</i>, lövskogsinventeringens klass 3, ädellövskogsinventeringens klass 3, våtmarksinventeringens klass 3 och 4 samt skogsbrukets klass <i>naturvatten</i>.</p>
4 - Visst naturvärde Viss betydelse för biologisk mångfald	<p>Varje enskilt område av en viss naturtyp med denna naturvärdesklass behöver inte vara av betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på regional, nationell eller global nivå, men det är av betydelse att den totala arealen av dessa områden bibehålls eller blir större samt att deras ekologiska kvalitet upprätthålls eller förbättras.</p> <p>Naturvärdesklass 4 motsvarar inte någon klass i de större nationella inventeringar som gjorts. Naturvärdesklass 4 motsvarar ungefär områden som omfattas av generellt biotopskydd men som inte uppfyller kriterier för högre naturvärdesklass.</p>

Figur 1. Naturvärdesklasser, vad de innebär och vad de motsvaras av enligt standarden för naturvärdesinventeringar.

Figur 2. Bedömningsgrunder för naturvärden.

Resultat från förstudien 2021

Äldre kartmaterial visar på en historisk mark- och vattenanvändning med industri, hamn och järnväg. Förutsättningarna är således att det i huvudsak är konstgjorda naturmiljöer med låg grad av naturlighet, vilket är en viktig biotopkvalitet vid naturvärdesbedömningar.

Det finns ett flertal inrapporterade uppgifter i Artportalen (2000 - 2022) från planområdet avseende fåglar, kärlväxter och insekter. Fågeluppgifterna är i huvudsak observationer som gjorts från hamnområdet utan häckningskriterier och i vissa fall på långt avstånd. Enligt rapporterna i Artportalen är det arter som uppehåller sig regelbundet i området, men troligen häckar i närområdet, vid Lillfjärden eller på öar längre ut i fjärden. Dessa är silvertärna, skrattnås, strandkata och grågås. Inom planområdet finns uppgifter på häckningar av sädesärta, mindre strandpipare och hussvala. Hussvala är rödlistad som sårbar och häckar i Sverige i stort sett bara i människans närhet och i detta fall troligen i lagerlokalerna.

De uppgifter på växter som finns i Artportalen är en typisk blandning av ruderalmarksarter och ängsväxter som uppträder i denna typ av gles bevuxen torrängsmiljö. Exempel är vit sötväppling, stillfrö, strimsporre, småsporre, renfana, hundäxing, hundkäx, tuvtåtel, liljekonvalj, prästkrage, liten blålocka, rödklöver, tjärblomster och flockfibbla. Floran blir på grund av att det finns en ständig störning och en variation av växtsubstrat ganska artrik men den saknar inslag av rödlistade arter. På flera ställen finns de invasiva arterna jättebalsamin och vresros men även ett bestånd av jätteloka. I den södra delen, nära Håstabäcken, finns det arter som är knutna till strandmiljöer med högre grad av naturlighet, t ex agnsäv, salttåg, kabbleka, sprängört, kärrsilja och bäckbräsma. Från det södra området finns det också en del uppgifter på lövträd och buskar som hägg, jolster, gråvide och druvfläder.

På grund av den relativt artrika kärlväxtfloran och grusiga torrängsmiljöer finns det en hel del vanliga dagfjärilsarter men också en del vildbin och steklar uppgivna från området, dock inga rödlistade eller fridlysta arter.

När det gäller det marina livet finns uppgifter från bottenfaunainventeringar i Hudiksvallsfjärden. Det närmaste inventeringsområdet är ca 1 km öster om hamnen. Där är det, precis som på många andra botten i Bottenhavet, en artfattig bottenfauna. Tre arter har påträffats: vitmärta, östersjömussla och den invasiva havsborstmasken *Marenzelleria viridis* med ursprung i Nordamerika. Den sistnämnda är numera spridd i hela Bottenhavet och har i stor utsträckning konkurrerat ut andra arter.

Vid de saneringsarbeten som utförts i hamnområdet, delvis utanför planområdet, har det även gjorts undersökningar där vitmärta och abborre påträffats. Det har i samband med miljösaneringen 2019 - 2021 muddrats ett område på cirka fyra hektar mellan Håstaholmen och fastlandet, se figur 1. Rent allmänt är stränderna tydligt påverkade av tidigare och nuvarande verksamhet och har en låg grad av naturlighet med utfyllnader, pålningar och kajkonstruktioner. Efter saneringsarbetena då naturliga botten frilagts och en stor andel av miljögifterna tagits bort har bottenarna bättre förutsättningar för en återetablering av bottenfauna och övrigt djur- och växtliv.

Enligt en fiskeriexpert vid Hudiksvalls kommun har det inte gjorts några fiskinventeringar specifikt i denna del av Hudiksvallsfjärden. De fiskarter som är allmänt kända från fjärden är strömming, sik, abborre, gädda, gös, nors, öring, mört, id, ruda, braxen, björkna, sarv, benlöja, storspigg, småspigg och ål, men kunskapen om specifika lekströmmar är mycket begränsad.

Resultat från fältbesök 2022

2022-05-05

Figur 3. Översikt över det inventerade och utredda området med lövskogen (gult) och Håstabäcken (blått) längst i söder.

Lövskog

De enda delområden som bedömts ha naturvärden är lövskogs- och sankmarksområdet inklusive bäckmiljön på cirka 3 hektar i södra delen, se figur 1. Området har varit en del av industriområdet och ligger i stor utsträckning på en barktipp. Äldre ortofoton visar på att endast mindre delar av nuvarande lövskogsområde var trädbevuxet 1975 vilket innebär att det mesta av skogen är yngre än 45 år.

Det är björkdominerad lövskog med ett stort inslag av gråal, sälg, jolster och hägg. Även tall och gran förekommer mer enstaka. Det är gott om yngre död ved i olika former och ställvis ett buskskikt med druvfläder, nyponros och viden. Den västra delen är belägen på våt mark och har lite grövre och äldre träd, främst glasbjörk. Bedömningen är dock att inga av träden är äldre än 80 år. Markvegetationen är en blandning av örtrik lundflora men med ett stort inslag av ruderatväxter och invasiva arter. Vanliga arter är bland annat skelört, skogsbräken, hallon, rödblåra, revsmörblomma och jordrök. Av invasiva arter, enligt Artdatabankens risklista, förekommer jättebalsamin, kirskål, blomsterlupin, videkornell och en art i spirea-släktet. Enligt uppgifter från Artportalen finns det även jätteloka inom detta område. Hela området är skräpigt och svårtillgängligt och delvis riskabelt att vistas i.

Ingen specifik fågelinventering har genomförts i lövskogsområdet men vid fältbesöket observerades några arter med indicier på häckning: björktrast, koltrast, bofink, skata och grönsiska.

Bedömningen är att lövskogsområdet har ett visst naturvärde (klass 4) baserat på ett visst biotopvärde och obetydligt artvärde.

Figur 4 och 5. Vyer från lövskogsområdet.

Bäckmiljö

Håstabäcken är en liten bäck som saknar källsjöar och torkar ut sommartid. Den utgör inte en egen vattenförekomst enligt vattenmyndigheternas bedömning och är kulverterad på flera ställen uppströms planområdet. Närmast mynningen är det mycket slam och organiskt material (från barktippen) i bäcken och det är ett utarmat biologiskt liv. Längre uppströms vid kulverten under Timmervägen är det mera naturliga bottenar en kort sträcka men även där är det mycket slam i bäcken. Enstaka nattsländelarver påträffades i denna del vid fältbesöket. Det finns inga förutsättningar för fisklek och fiskvandring i bäcken som den ser ut nu även om enstaka individer av småfisk säkert kan födosöka i bäcken vid lite högre flöden.

På grund av stor påverkan bedöms bäckmiljön hysa ett visst naturvärde (klass 4) baserat på ett visst biotopvärde och obetydligt artvärde.

Figur 6 och 7. Vyer från bäckens nedre del vid mynningen och den övre delen vid kulverten under Timmervägen.

Havsbottnarna

Hela det marina grundare området är hårt påverkat av tidigare industriverksamhet och en stor del av de strandnära bottenarna har muddrats de senaste åren. Åtgärderna i saneringsprojektet med muddring av minst 25 cm ytsediment har inneburit att den botten som frilagts inte tidigare har varit exponerad mot ovanliggande vattenmassan. Det betyder att den s.k. bioturbationszonen (den del av sediment som påverkas av bottenlevande organismer) har försvunnit. Den botten som lämnas kvar är därmed i princip steril men en återmigriering av bottenfauna ska kunna ske från omgivande bottenar men det tar sannolikt många år innan det biologiska livet är återställt. Dessutom är det så att denna typ av strandnära brackvatten med stor sötvattenspåverkan är naturligt artfattigt på grund av att det är få arter som anpassade till den låga salthalten.

Stränderna består av kajer och pålrader i stort sett i hela området. Längst i söder vid bäckmynningen saknas det anläggningar men här är det mycket organiskt material i strandzonen på grund av spridning från den gamla barktippen. Egentligen finns det ingen naturlig strandzon förutom enstaka ruggar av strandråg och bladvass i den södra delen. Från detta område finns enstaka uppgifter i Artportalen med naturlig havsstrands- och bäckmynningsflora, bland annat agnsäv, salttåg, kabbleka och bäckbräsma.

Vid fältbesöket användes en vanlig håv men även en Ekmanhuggare för att fånga in arter från ett urval av de marina grundare områdena. På grund av ovanstående beskrivna faktorer är det mycket artfattigt. De arter som påträffades i de grunda områden, främst i strandzonen, är kransslinga, grönalger, grönlick och bergborsting samt små exemplar av snäckor i släktet *Lymnaea* (kort sträcka i södra delen med grusigare inslag).

På grund av för stor påverkan bedöms de berörda havsbottnarna och strandområdena ha lågt naturvärde baserat på obetydligt biotop- och artvärde.

Figur 8. Vy över den södra delen av havsstranden.

Figur 9. Kartbild över muddringsområden från Structors rapport PM Bottenmiljö.

Generellt biotopskydd - bedömningar

I anslutning till befintliga byggnader och gator i den centrala delen av planområdet finns grupper av träd med planterad oxel och poppel. I utredningsarbetet har frågan dykt upp om dessa trädrader kan definieras som alléer och därmed omfattas av ett generellt biotopskydd. Enligt Naturvårdsverkets vägledande dokument för biotopen Allé” är definitionen:

- En allé ska bestå av minst fem lövträd som är planterade i en enkel eller dubbel rad för att omfattas av biotopskyddsbestämmelserna.
- Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, vilket innebär att mer än hälften av träden ska vara vuxna. Med vuxna träd avses träd som mäter minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller har uppnått en ålder av 30 år (det som först uppnås).

I vägledningen beskrivs också att en rad med lövträd som är planterad längs en väg i en tätort omfattas av biotopskyddsbestämmelserna om den inte är belägen i omedelbar anslutning till bebyggelse.

En av trädrupperna utgörs av 10 st oxlar i en oregelbunden rad belägna på norra sidan av Kvartsvägen vid en kontorsbyggnad. Dessa träd är samtliga under 20 cm i grovlek och troligen yngre än 30 år.

En av trädrupperna utgörs av fem grövre (ca 40 cm) popplar belägna vid infarten till Kvartsvägen men dessa träd står i två grupper och inte i en gemensam rad.

En av trädrupperna utgörs av 13 st oxlar in en rad vid en gångväg bakom ett kontorshus strax väster om Kvartsvägen. Dessa träd är samtliga grövre än 20 cm och äldre än 30 år och skulle utifrån dessa kriterier uppfylla definitionen på en allé.

Swecos slutsats är att trädraderna inom jplanområdet inte omfattas av bestämmelserna i det generella biotopskyddet då de antingen inte är tillräckligt grova eller gamla, har för litet antal träd i rad och/eller är belägna i omedelbar närhet till bebyggelse.

I sammanhanget bör det påpekas att det generella biotopskyddet kom till för att i första hand värna biologiska (och kulturhistoriska) värden i storöppna helåkersbygder där t ex gamla träd i alléer, stenmurar och öppna diken kan vara viktiga refugier för florans och faunan. I bedömningen ingår också att det generella biotopskyddet bör hanteras med stor restriktivitet i norra Sverige där biotoper av denna typ inte är en bristvara.

Figur 10. Vy över trädrad med 13 st oxlar.

Sammanfattande bedömningar och rekommendationer

Det är endast i den södra delen som det finns biotoper med en högre grad av naturlighet som bedöms ha vissa naturvärden (klass 4). Merparten av lövskogen och hela bäckmiljön planeras att ingå i ett parkområde, se figur 11. Restaurering av Håstabäcken enligt planprogrammet är ett utmärkt förslag och här bör man eftersträva att få tillbaka en bäckbotten med mer naturligt stenmaterial.

Den enda art som Sweco bedömer kräver särskild hänsyn med avseende på artskyddet är hussvala där det vore lämpligt att riva befintliga lagerlokaler utom häckningstid.

Figur 11. Plankarta ur planprogram (Antagandehandling 2021-12-10) med park/grön platsbildning i grönt.

Bilaga

2022-05-05

Shapefiler med naturvärdesobjekt och linjer med förekomst av trädrader som bedömts.